

R. Jakopič:

Spomladanska umetniška razstava 1911.

Smrt Ivana Groharja in okolščine, ki so v ozki zvezi z njegovo osebo, so bile povod, da je dobila letošnja spomladanska razstava drugačno lice, kakor je bilo početkom nameravano.

Nerad izrekam v svoji domovini ime kluba „Sava“, ker mnogo bridkih misli in občutkov se nanovo vzbudi pri spominu na to ime. Skoraj brez sadu je ostalo delo tistih umetnikov, ki so se že v zgodnji mladosti odpovedali posvetnemu uživanju z namenom, da osrečijo svoj narod in mu pripomorejo do svoje lastne umetnosti, katere do tedaj nikdar ni imel. Sanje, hrepenenje, žrtvovanje brez učinka, brez zadoščenja, brez uspeha! Neobčutljivo je gledala domovina to njihovo vztrajno prizadevanje, kakor da pritrjuje soglasno značilnim besedam, ki jih je izgovoril ob neki priliki umrli notar Ivan Gogola: „Pustite nas v miru z umetnostjo! Kaj je vendar treba slovenskemu narodu umetnosti?!“ — — — V srcu marsikaterega pa izmed onih, ki bi se po naravnem sklepanju morali okleniti teh umetnikov, ali vsaj simpatizirati z njihovimi načeli, se razliva neka grenkoba, kadar zazveni na njih uho ime kluba „Sava“. In le prav malo jih je, ki so zasledovali s sočutjem in brez hinavščine prizadevanje teh umetnikov in spoznali resnost njihovega delovanja. Tako je!

Navedene okolščine so tudi povzročile, da klub „Sava“ ni v Ljubljani nikdar razstavljal pod svojim imenom in da sem posebno jaz skušal kolikor mogoče zabrisati v domovini značaj separatizma. Tukaj so razstavljali člani kluba „Sava“ skupno z drugimi slovenskimi umetniki in njih dela so se na razstavah krajevno ločila od drugih le v toliko, kolikor je iz umetniških ozirov neobhodno potrebno.

Zdaj pa je smrt ločila nekoga od nas, čigar ime je v najožji zvezi z imenom kluba „Sava“. Njegovo udano trpljenje naj razjasnjuje duh tovarišev in naj krepča njih srca ob časih skušnjav in dvoma! Njegov duh naj spremlja mladi umetniški zarod na težki poti umetnosti! —

Še enkrat se zberejo tovariši okrog umrlega prijatelja, še enkrat hočejo na tihem praznovati eno tistih svečanosti, ki so jih združevale marsikrat daleč od domovine. Še enkrat so izbrali svoja

dela in jih porazdelili tako, kakor so bili vajeni, ko so prirejali svoje razstave na Dunaju, v Londonu, v Varšavi i. t. d. Tako je torej prišlo, da je na sedANJI razstavi določen poseben oddelek članom kluba „Save“, v obeh levih prostorih pa se nahajajo dela drugih umetnikov. V četrtem prostoru je razstavilo društvo „Klub slov. amater-fotografov“.

Če izpregovorim zdaj nekoliko besedi o tej razstavi, prosim cenjene čitatelje, da ne pričakujejo kake kritike od mene. Nisem prijatelj kritike, ker ne verujem v njeno blagodejstvo in njeno potrebo, torej tudi ne v njeno upravičenost. Kritika namreč ne more vlitii občinstvu ljubezni do umetnosti, na kateri podlagi še le je mogoča njegova umetniška izobrazba; edini njeni uspeh je kvečemu le ta, da uniči marsikomu naivno veselje na uživanju umetnosti. Za umetnika pa je kritika sploh brez pomena, mora biti brez pomena, ker ravno umetnik mora sam iz sebe vedeti, kaj hoče in on sam je poklican, da to, kar hoče, tudi razodene. Sicer more kritika s hvalo ali grajo povišati ali ponižati zunanji ugled umetnika, na njegovo umetnost ne more in ne sme vplivati. Njegovo umetnost ne smejo osrečevati besede, on nima in ne sme imeti svetovalcev, edini zanesljivi in večni svetovalec je brezkončno stvarjenje.

Pač bi se mogel marsikateri, ki se zdaj peča s kritiko, ki pa ima tudi globok vpogled v človeško življenje, oči za skrivnosti stvarjenja, ljubezen do umetnosti, dobro voljo in pohlevno dušo in sovraštvo do laži — pač bi se mogel tak kritik mnogo naučiti od umetnika in njegovih proizvodov in na tem temelju postati resen opazovalec in razlagatelj umetnosti; njemu bi bila potem dodeljena lepa naloga, da zbira okrog sebe duše in s silo svoje besede v njih vzbuja ljubezen do umetnosti in potrebo do nje. Moja naloga pa je, danes podati o tej razstavi le kratko karakteristiko, prepuščajoč vse drugo onim, katerih moč je beseda.

Pri vstopu v prvo dvorano se zapazi na prvi pogled, da stoje umetniki, katerih dela so tukaj zbrana, v tesni zvezi med seboj. Nekaj sorodnega govori iz vseh teh umotvorov.

Ni namen teh vrstic razlagati podrobno, kako daleč sega ta podobnost, kako variira, kje se konča in kje se začenjajo razlike in nasprotstva posameznih individualitet; eno le naj tukaj poudarim, namreč to, kar jih bistveno združuje in to je: utemeljevanje njihove umetnosti izključno na naravi in njenih pojavih. Tako pojmovanje pa vodi neizogibno do tega, da se začne polagati v umetnosti vso težo na njeno bistvo in izločevati iz nje vse, kar je postranskega.

Iz navedenega izvira dejstvo, da si ti umetniki prilastujejo pravico in dolžnost do samostojnega individualnega proizvodjanja.

Umevno je, da v sedanjih socialnih razmerah ne bodo ugajali občinstvu umotvori take duševne smeri. Zdaj, v času splošnega kruhoborstva, hinavščine, hrepenenja po posvetnem uživanju, duševne zmedenosti in kulturne pohabljenosti se stavijo tudi na umetnost zahteve, katerim ti umotvori ne morejo zadoščati, ker jim primanjkuje ona vabljalnost, ki se prilega današnjemu živlenskemu pojmovanju. Drugačen zrak nam veje iz drugih dveh oddelkov. Čutim, da so se tukaj združeni umetniki vzgojevali in vežbali pod različnimi razmerami in pogoji, da niso bili v nikaki medsebojni stiki in da se pri njih ni vršil nikakršen medsebojni vpliv. Ako pogledamo, se nam zdi, da se tu razstavljeni umotvori med seboj močno razlikujejo. In vendar — kdor ima le količkaj vpogleda v umetniško proizvodjanje, ta bo kmalu spoznal sorodnost tudi teh umetnikov. To sorodstvo pa ne temelji v notranjem soglasju, ampak v zunanjem vplivu. Enaka tendenca, ki vodi vsa njihova dela je sad prizadevanja s priznanimi sredstvi doseči priznane učinke; ali drugače povedano: njih umetnost temelji na tradiciji.

Tradicija ima sicer v umetnosti brezdvomno svojo upravičenost in igra v njenem razvoju veliko in koristno vlogo, ampak — mi Slovenci — saj smo Slovenci, ali ne? narod, ki se razlikuje od drugih narodov, ki čuti vsled svojih posebnih živlenskih razmer tudi posebne življenske potrebe — ali ni tako? Mi, ki nimamo še jasnega začetka lastne umetnosti, kako moremo vedeti kaj o tradiciji!? Vsa tradicija, ki jo imamo, je le sad tujega dela, primernega tujim razmeram, za nas mešanica, neobčutena, neprebavljena, ki nam ni šla ne v kri ne v možgane.

Za nas je samo ena pot, če nočemo, da nas preplavi valovje tuje kulture, če nočemo umreti: otresimo se tujega vpliva, da moremo dospeti sploh kdaj do svojega začetka. Ne bodimo oskrbniki, hlapci tujega bogastva, ampak postanimo gospodarji svojega, četudi skromnega posestva.

To izvajanje je izvor mojega osebnega mnenja, s katerim nočem nasprotovati nobenim drugim resnim nazorom in smerem. Čas bo določil, katera pot je bila prava.

